

Издөнүүчү Каразакова Зувайда Жамиловнанын «ЖОЖдордо кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенцияларын өнүктүрүүдө текст менен иштөөнүн методикасы» деген темада 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча жазылган кандидаттык диссертациялык ишине И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) жана психология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн уюштурулган Д.13.16.527 диссертациялык кеңешинин эксперттик комиссиясынын

Б У Т У М У

Эксперттик комиссиянын курамы: Эксперттик комиссиянын төрагасы – педагогика илимдеринин доктору Биялиев К.А.

Комиссиянын мүчөлөрү: педагогика илимдеринин доктору Мукамбетова А.С., педагогика илимдеринин доктору Мусаева В.И.

Эксперттик комиссия изденүүчү Каразакова Зувайда Жамиловнанын «ЖОЖдордо кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенцияларын өнүктүрүүдө текст менен иштөөнүн методикасы» деген темада 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча жазылган кандидаттык диссертациялык иши менен толук таанышып, **диссертация тууралуу төмөнкүлөрдү ырастайт:**

1. Изденүүчү Каразакова Зувайда Жамиловнанын «ЖОЖдордо кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенцияларын өнүктүрүүдө текст менен иштөөнүн методикасы» деген темадагы кандидаттык диссертациялык иши Д.13.16.257 диссертациялык кеңешинин профилине туура келет.

Иште 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистигинин паспортуна толугу менен жооп берген. ЖОЖдордо кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенцияларын өркүндөтүүдө текст

менен иштөөнүн методикасын учур талабына ылайык, өз алдынча иштелип чыккан.

Изилдөөнүн максаты катары кыргыз тилиндеги коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүүдө текст менен иштөөнүн методикасын иштеп чыгуу жана аны эксперттик текшерүү аркылуу практикага сунуш кылуу белгиленген.

Иштеги аныкталган максатка төмөнкү милдеттерди ишке ашыруу менен жетишилген:

- кыргыз тилин коммуникативдик компетенттүүлүккө негиздеп окутуунун парадигмасын аныктоо;
- тексттин лингвистикалык жана методикалык жактан изилдениши менен иштелишин иликтеп, жалпылаштыруу;
- студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүдө текст менен иштөөнүн методикасын иштеп чыгуу;
- изилдөөдөн алынган жыйынтыктарды педагогикалык эксперименттик текшерүүдөн өткөрүү жана практикага сунуш кылуу.

Диссертациялык иштин объектиси – кыргыз тилин ЖОЖдордо экинчи тил катары окутуу процесси.

Изилдөөнүн методдору: илимий-методикалык эмгектерди талдоо; нормативдик документтер менен таанышуу, анкета алуу, тест жүргүзүү, аңгемелешүү, тажрыйбаларды үйрөнүү, моделдештирүү, педагогикалык эксперимент жүргүзүү ж.б.

Берилген маалыматтар 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча жүргүзүлүүчү изилдөөлөрдүн талаптарына туура келет.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу:

ЖОЖдордо кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүдө тексти колдонуунун, текст менен иштөөнүн дидактикалык негиздери өзүнчө изилдөөнүн предметине алынбай келет. Текст таануу жана

коммуникациянын теориясы боюнча белгилүү окумуштуулар (И.Р.Гальперин, Т.М.Дридзе, А.А.Леонтев, З.Я.Тураева, С.Ж.Мусаев, Т.С.Маразыков, О.Л.Каменская, М.А.Василина ж.б.) сүйлөшүү, баарлашуу, жалпы эле коммуникация процесси текст аркылуу ишке аша тургандыгын белгилеп келишет.

Студенттердин кыргыз тилиндеги коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн калыптандырып, өркүндөтүүдө сүйлөөнүн, коммуникациянын болушун камсыз кылган негизги кептик бирдик болгон текстти сабакта колдонуунун методикасын иштеп чыгуу азыркы учурдун актуалдуу маселеси болуп саналат.

2. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы:

- кыргыз тилин ЖОЖдордо экинчи тил катары компетенттүүлүккө негиздеп, текстти колдонуу менен окутуунун методикалык парадигмасынын аныкталгандыгында;
- студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүнүн негизги каражаты катары текст алынгандыгында;
- коммуникативдик компетенттүүлүктү өнүктүрүүдө текстти колдонуунун заманбап методикасынын иштелип чыгышында.

3. Диссертациялык иште чыгарылган ар бир жыйынтыктын жана изденүүчүнүн корутундусунун негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгүнүн деңгээли.

1-жыйынтык. Изденүүчү өзү чыгарган ар бир жыйынтык, корутундуну тиешелүү эмгектерге, өзүнүн практикалык тажрыйбасына, изилдөөнүн өзүнө жана эксперименттик маалыматтарга таянуу менен далилдүү жана ишенимдүү чыгарган.

2-жыйынтык. Тексттин лингвистикалык аспектиде изилдениши кеңири талдоого алынып, жалпылаштырылып, аларды студенттердин коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүдө колдонуунун теориялык негиздерин далилдүү аныктаган.

3-жыйынтык. Кыргыз тилин окутууда текстти сабак процессинде колдонууга карата жарык көргөн методикалык эмгектерди үйрөнүү менен аларды азыркы талаптарга ылайык өркүндөтүп колдонуу боюнча сунуштарды берген.

4-жыйынтык. Кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда текст коммуникативдик компетенттүүлүктү өркүндөтүүнүн негизги каражаты боло тургандыгын далилдеп берген.

5-жыйынтык. Кыргыз тили сабагында текстти талдоонун жана текст түзүүнүн алгылыктуу жана натыйжалары ык-жолдорун аныктап берген.

4. Диссертациялык иште изденүүчү чыгарган ар бир илимий жыйынтыктарынын (жобонун) жана изденүүчүнүн корутундусунун жаңылыгынын деңгээли

1-жыйынтык. Жарым-жартылай жаңы, анткени, иштин темасына тиешелүү илимий-теориялык, илимий-методикалык эмгектер терең талданып, жалпылаштырып, алар боюнча корутунду чыгарылган.

2-жыйынтык. Жаңы. Текст боюнча илимий-теориялык, методикалык-практикалык сунуштар өз алдынча, жаңыча иштелип чыккан.

3-жыйынтык. Жаңы. Кыргыз тили сабаганды текстти колдонуу менен студенттердин сүйлөшүүсүн, жалпы эле оозеки кебин өркүндөтүүнүн натыйжалуу ык-жолдору көрсөтүлгөн.

4-жыйынтык. Жаңы. Текст колдонуу менен коммуникативдик компетенттүүлүктү өркүндөтүү боюнча сунуш кылган окутуунун формалары, ык-жолдору жекече, инновациялык нукта чечилген.

5. Ички биримдигин жана тиешелүү актуалдуу проблеманын теориялык жана колдонмолук милдеттердин чечилишинен алынган жыйынтыктардын багытын баалоо.

Изденүүчү З.Ж.Каразакованын диссертациялык ишиндеги жоболору, жыйынтыктары кыргыз тилин экинчи тил катары окутууга коюлуп жаткан азыркы суроо-талаптарга ылайык теориялык жана практикалык маселелер өз

ара айкалышта жана биримдикте каралган. Алынган жыйынтыктар өз ара логикалык байланышта болуп, практикалык сунуштар негиздүү жана жеткиликтүү берилген. Кыргыз тилин экинчи тил катары окутуунун максаты менен милдетине, мазмуну менен каражатына, ык-жолдоруна изденүүчү белгилүү салым кошо алган.

6. Алынган жыйынтыктардын практикалык баалуулугу.

1. Студенттердин кыргыз тилиндеги коммуникативдик компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүгө карата конкреттүү практикалык сунуштарды бере алат.
2. текст менен итшөөнүн, текст түзүүнүн алгылыктуу жана натыйжалуу үлгүлөрү берилген.

Каразакова Зувайда Жамиловнанын диссертациялык ишинин мазмуну, материалдары төмөнкү документтерде, материалдарда жана иштелмелерде колдонулган.

- Кыргыз Республикасынын ЖАК талап кылган илимий-педагогикалык басылмаларда жарыяланган;

- конференцияларда баяндамалар жасалган;

- ачык сабактар, метод-семинарлар өткөрүлүп, талкуу уюштурулган;

- педагогикалык эксперименттер аркылуу текшерилген.

3. Ж. Каразакованын диссертациялык ишинин материалдарын ишке ашыруунун жыйынтыктары боюнча төмөнкүдөй оң натыйжалар алынган:

1. Педагогикалык эксперименттик иш-аракеттерди жүргүзүүнүн максат-милдети, методдору жана күтүлгөн натыйжалары так аныкталгандыктан алынган жыйынтыктар ынанымдуу болгон.

2. Эксперименттик иштерде конкреттүү иш-чаралар аткарылып, алардын жыйынтыктары талданып, баа берилген.

3. Эксперименттик иштердин жыйынтыктарына карата иштин өзүндө толуктоо, тактоо жумуштары жүргүзүлгөн.

4. Педагогикалык эксперименттик иш-аракеттер диссертациялык иштин практикалык маанисин арттырууга кызмат кылган.

7. Диссертациянын негизги жоболорунун, жыйынтыктарынын жана натыйжаларынын жарыялангандыгын тастыктоо.

Диссертациянын негизги мазмуну изденүүчүнүн төмөнкү эмгектеринде чагылдырылган:

1. Каразакова, З.Ж. Практикалык сабактарда жазуу жумуштарын инновациялык методдорду пайдалануу менен уюштуруу ыкмалары [Текст]: / З.Ж.Каразакова // ОшМУнун жарчысы. –2006. №3. 145–148-бб.

2. Каразакова, З.Ж. Тексттер менен иштөөдө инновациялык усулдарды пайдалануу ыкмалары. [Текст]: / З.Ж.Каразакова // ОшМУнун жарчысы. – 2006. №3. 154–157-бб.

3. Каразакова, З.Ж. Мыкты текст – билим берүүнүн таянар тоосу. [Текст]: / З.Ж.Каразакова // ОшМУнун жарчысы. –2007. №3. 184–188-бб.

4. Каразакова, З.Ж. Улуттук тайпаларда текст менен иштөөнүн ыкмалары. [Текст]: / З.Ж.Каразакова // ОшМУнун жарчысы. –2012. №2. 228–32-бб.

5. Каразакова, З.Ж. Тексттин лингвистикалык жактан изилдениши. [Текст]: / Каразакова З. // ОшМУнун жарчысы, –2015. №4. 91–95-бб.

6. Каразакова, З.Ж. Мекеме-ишканаларда кыргыз тилинин орфографиялык эрежелерин окутуунун айрым маселелери [Текст]: / Каразакова З. // ОшМУнун жарчысы. –2015. №4. 155–159-бб.

7. Каразакова З.Ж. К вопросу совершенствования речи посредством текста. [Текст]: / З.Ж.Каразакова // Актуальные проблемы. Часть I. - 2016. №07. – М., 2016. – С. 238–241.

8. Каразакова, З.Ж. Текст как основное средство развития коммуникативных компетенций. [Текст]: / З.Ж.Каразакова // Актуальные проблемы. Часть II. – 2016. №08. – М., 2016. – С. 119–122.

9. Каразакова, З.Ж. Улуттук дөөлөттөр. 1-бөлүк. [Текст]: / З.Ж.Каразакова //– Ош: 2011. Book-дизайн.-186б.

10. Каразакова, З.Ж. Улуттук дөөлөттөр. 2-бөлүк. [Текст]: / З.Ж.Каразакова //– Ош: 2011. Book-дизайн.-180б.

11. Каразакова, З.Ж. Балдар бакчасынын орус, өзбек, тайпаларынын улантуучу топторуна кыргыз (мамлекеттик) тилин үйрөтүү. [Текст]: / З.Ж.Каразакова //– Ош: 2013. Кагаз ресурстары.-303б.

12. Каразакова, З.Ж. Келгиле, кыргызча сүйлөшөлү. [Текст] /З.Ж.Каразакова, А.Маматова, Н.Мухтарова // – Ош: 2016. Градиент, –152б.

8. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, максат-милдеттерине дал келет.

Авторефератта кыргыз, орус жана англис тилдериндеги резюмеси бар.

9. Жетектөөчү мекемени, расмий оппоненттерди дайындоо жөнүндөгү сунуштун негиздүүлүгү.

Диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясы жетектөөчү мекеме катары Х.Карасаев атындагы Бишкек гуманитардык университетинин кыргыз филологиясы факультетинин кыргыз тил илими кафедрасын сунуштайт. Аталган кафедрада ф.и.к., доцент Б.Усманбетов, ф.и.к., доцент Б.Акматов, филология илимдеринин докторлору Т.Сыдыков, Р.Эгембердиев, С.Ибрагимов ж.б. адистер эмгектенишет.

Эксперттик комиссия расмий оппоненттерге төмөнкү адистерди сунуш кылат:

Биринчи расмий оппонент катары кыргыз тилин окутуунун методикасы боюнча адис педагогика илимдеринин доктору К.А.Биялиевди сунуш кылат (13.00.02) Негизги эмгектери: 1. Жогорку окуу жайларында кыргыз тилин башка улуттарга окутуу методикасы. Б., 2002. – 216 б.; 2. Кыргыз тили: Окуу китеби. Б., 2002. – 272 б.; 3. Кыргыз тили: Окуу китеби, Б., 2009. – 314 б.; 4. Кыргыз тилин мамлекеттик тил катары колдоно билүү деңгээлдери. Методикалык колдонмо. Б., 2015. – 205 б.

Экинчи расмий оппонент педагогика илимдеринин кандидаты, доцент Т.Асанакунду сунуш кылат. Негизги эмгектери: 1. Азыркы кыргыз тилиндеги сөз түркүмдөрүнүн өнүгүш тарыхы боюнча таблицалар (авторлош). – Б.: Шам, 2005. - 150 б.; 2. Орус класстарында кыргыз тилинин жөндөмөлөрүн үйрөтүү аркылуу окуучулардын кебин өстүрүү жолдору. Методикалык колдонмо. – Б.: 2006. - 50б.; 3. Кыргыз тилиндеги жөндөмөлөрдү үйрөтүүнүн илимий-методикалык негиздери: Методикалык колдонмо. – Б.: 2007, - 55 б.; 4. Кыргыз тилин өзгө тил катары окутуу методикасынын айрым маселелери: Методикалык колдонмо. –Б.: 2010. - 83б. (авторлош); 5. Жөндөмөлөрдү окутуу. Методикалык колдонмо. –Б.: 2010. – 60 б. 6. Окуучулардын кыргызча кебин өстүрүү. – Б.: 2013. -252 б.

Диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясы берилген документтерди карап чыгып, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин алдындагы Д 13.16.527 диссертациялык кеңешине 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган Каразакова Зувайда Жамиловнанын «ЖОЖдордо кыргыз тилин экинчи тил катары окутууда студенттердин коммуникативдик компетенцияларын өнүктүрүүдө текст менен иштөөнүн методикасы» деген темадагы диссертациясын кабыл алууну сунуш кылат.

Эксперттик комиссиянын төрагасы:
Педагогика илимдеринин доктору

Биялиев К.А.

Комиссиянын мүчөлөрү:
Педагогика илимдеринин доктору
Педагогика илимдеринин доктору

Мукамбетова А.С.

Мусаева В.И.

Комиссия мүчөлөрүнүн колун тастыктайм.

Диссертациялык кеңештин окумуштуу катчысы педагогика илимдеринин кандидаты, доцент

Омурбаева Д.К.

